

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Дрозда Олексія Юрійовича на дисертацію Башука Олега Романовича на тему: «Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Актуальність теми дослідження. Сьогодні у світлі євроінтеграційних процесів Україна обрала чіткий курс на вдосконалення діяльності всіх державних органів загалом і правоохоронних органів зокрема, підвищення стандартів надання публічно-сервісних послуг. Законодавець здійснює стрімке вдосконалення правового регулювання діяльності прокуратури, судів, Національної поліції України й інших державних органів і установ. Значна увага приділена діяльності дільничних офіцерів як працівників, які безпосередньо представляють поліцію на території обслуговування та найбільш тісно налагоджують взаємодію із громадськістю на принципах партнерства й довіри. Рівень довіри пересічного мешканця до діяльності поліцейського є головним і визначальним критерієм роботи Національної поліції.

Забезпечення й захист основних прав, свобод людини та громадянина в усіх сферах суспільного життя, надання публічно-сервісних послуг установлено пріоритетним завданням держави, її правоохоронних органів, інших органів виконавчої, судової влади, місцевого самоврядування. Відтак, дисертаційне дослідження Башука О.Р. на тему «Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні», що присвячено визначенню дискримінації як теоретико-правової категорії та основного змісту її запобігання та протидії підрозділами Національної поліції України, окресленню напрямів державної антидискримінаційної політики, місця та ролі дільничних офіцерів поліції в її реалізації з урахуванням особливостей адміністративно-правового статусу цих

працівників поліції, розкриттю спрямувань і форм взаємодії дільничних офіцерів поліції з суб'єктами владних повноважень у сфері боротьби з дискримінацією та населенням, а також виробленню висновків, рекомендацій і пропозицій з розвитку відповідного законодавства України є актуальним та не викликає сумнівів, не лише з огляду стану наукової розробки питань в означеній сфері, а й практичного дієвого забезпечення суб'єктивних прав громадян різних категорій в Україні відповідно до вимог часу.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

При вивченні дисертаційної роботи та наукових публікацій автора з'ясовано, що дослідження є структурованим, логічним, послідовним і відповідає заявленій меті та поставленим завданням, відображеним у роботі.

Автором здійснено аналіз достатньої кількості доробок вітчизняних вчених, результатів узагальнення здійснення правотворчої і правозастосовної практики центральних органів виконавчої влади, зокрема МВС України та Національної поліції України, з питань забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина, запобігання та протидії дискримінаційним проявам у державі та суспільстві; інформаційно-аналітичні, методичні, статистичні та інші матеріали МВС України, Національної поліції України, Ради Європи Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Європейської комісії проти расизму та нетерпимості.

Варто відмітити, що всі розділи дисертації побудовані за принципом пропорційності та характеризуються єдністю змісту, в результаті чого автору вдалося виконати поставлені завдання та надати обґрунтовані висновки, пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правових засад протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні.

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковано в 6 (шести) публікаціях у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, а також п'яти тез доповідей, що були оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях.

Здійснення аналізу дисертаційного дослідження та наукових публікацій дає підстави стверджувати про факт обґрунтованих результатів дисертації в галузі адміністративного права, як для теоретичного так і практичного застосування в межах виконаних дисертантом завдань, а також про те, що дослідження О. Р. Башука здійснено на високому науковому рівні, а наукові публікації висвітлюють положення всіх розділів дисертаційної роботи.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. За своїм характером дисертаційне дослідження є одним із перших у вітчизняній науці, що носить комплексний характер у сфері адміністративно-правового регулювання запобігання і протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку результатів та висновків, що були отриманні вперше та мають високий ступінь новизни.

Зокрема вперше запропоновано державно-правовий механізм забезпечення запобігання та протидії дискримінації в Україні розглядати у вигляді сукупності трьох базових взаємопов'язаних структурних елементів, серед яких інституційна, нормативно-правова, процедурна складова, визначено та розкрито його функції: організаційно-правова, регулятивна, правоохоронна, превентивна, правовідновлювальна, статистично-аналітична, інформаційно-просвітницька функції. Також, автором удосконалено теоретико-правові підходи щодо розуміння сутності та специфіки реалізації адміністративно-правового статусу дільничних офіцерів поліції у сфері запобігання і протидії дискримінації.

У роботі містяться й інші положення, висновки та рекомендації як теоретичного характеру так і, пов'язанні з ними рекомендації щодо практичного застосування, що свідчить про цілісність, завершеність та значущість новизни отриманих результатів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Автором проаналізовано та використано у дисертаційному дослідженні вагомі, ґрунтовні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених науковців у сфері протидії дискримінації, в яких досліджувалися історичні та методологічні засади у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина з боку працівників поліції.

Автором досягнуто поставленої мети дисертації, що полягає у визначенні дискримінації як теоретико-правової категорії та основного змісту її запобігання та протидії органами (підрозділами) Національної поліції України, окресленні напрямів державної антидискримінаційної політики України, місця та ролі дільничних офіцерів поліції в її реалізації з урахуванням особливостей адміністративно-правового статусу цих працівників поліції, розкритті спрямувань і форм взаємодії дільничних офіцерів поліції з суб'єктами владних повноважень у сфері боротьби з дискримінацією та населенням, а також виробленні висновків, рекомендацій і пропозицій з розвитку відповідного законодавства України з урахуванням міжнародно-правових актів у цій сфері.

Обґрунтованість отриманих автором результатів дисертації також підтверджується використанням, обраних з урахуванням мети та завдань, об'єкта і предмета дослідження, сукупністю загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Тож, все вище зазначене свідчить не лише про логічність та послідовність автора у дослідженні, а й про достатній рівень обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій автора в дисертації.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Про високий рівень виконання поставленого завдання та оволодіння здобувачем методології наукового дослідження також свідчить використання при виконанні поставлених завдань загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема діалектичний метод, методи аналізу, синтезу використанні для проведення теоретико-правової характеристики з питань запобігання та

протидії дискримінації в Україні, розкриття структурних елементів і функціонального спрямування адміністративно-правового механізму протидії дискримінації поліцією, насамперед, дільничними офіцерами поліції. Логіко-семантичний метод, метод абстрагування сприяли формулюванню та визначенню сутності основних понять і категорій.

З урахуванням зазначеного, поставленні автором, задля досягнення мети дисертації, завдання виконанні на високому методологічному рівні, що слугує підтвердженням оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Сформульовані дисертантом в своїй роботі висновки й пропозиції вже впроваджено та використовуються у практичній діяльності, освітньому процесі та науково-дослідній діяльності, про що свідчать акти впровадження, які є додатками до дисертації. Щодо практичного застосування у сфері боротьби з дискримінацією – для покращення ефективності функціонування Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України з питань реалізації державної антидискримінаційної політики України.

В освітньому процесі та науково-дослідній діяльності результати дисертаційного дослідження О.Р. Башука використовуються під час проведення загальнотеоретичних та галузевих досліджень з питань удосконалення правового механізму попередження та протидії правопорушенням, пов'язаних з дискримінацією, як, серед студентів та науковців Національної академії внутрішніх справ та Науково-дослідного інституту публічного права.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційне дослідження О.Р. Башука на тему «Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні» має чітку структуру, визначену вимогами, що викладені в положеннях МОН та, зокрема, у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи

про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертація О.Р. Башука складається з анотації, списку опублікованих праць за темою дисертації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (254 найменування на 31 сторінці) та 4 додатків. Повний обсяг дисертації становить 218 сторінок, з них обсяг загального тексту – 179 сторінок.

В **анотації** викладено в стислій формі основні тези, категорії та поняття, запропоновані автором, напрямки шляхів вдосконалення адміністративно-правового регулювання протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції, що містяться в дисертації. Анотація викладена українською та англійською мовою.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність. Визначено мету, об'єкт, предмет дисертації та поставлено наукові завдання. Зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Охарактеризовано методи дослідження з зазначення підрозділів, в яких автор їх використовував.

Окреслено наукову новизну отриманих результатів, що зумовлена характером обраної теми та підходом до її дослідження, практичне значення отриманих результатів та викладено дані щодо проходження основними теоретичними положеннями та практичними результатами апробації.

Перший розділ «Теоретико-правова характеристика з питань протидії дискримінації в Україні» містить три підрозділи: 1.1. «Дискримінація як теоретико-правова категорія та основний зміст протидії її проявам», 1.2. «Система та повноваження суб'єктів владних повноважень у сфері протидії дискримінації», 1.3. «Сучасний стан антидискримінаційної політики України в умовах трансформації правоохоронної функції держави».

Автором у першому розділі сформульовано авторське визначення поняття дискримінації як безпосереднього чи опосередкованого,

усвідомленого обмеження у визнанні, реалізації або користуванні основоположними суб'єктивними правами індивіда, так само й надання необґрунтованих привілеїв і переваг особі/групі осіб за певною ознакою, що призводить до реального стану невілювання засад верховенства права та правової рівності, а також визначено основні ознаки цього соціально-правового явища.

Також запропоновано державно-правовий механізм забезпечення запобігання та протидії дискримінації в Україні розглядати у вигляді сукупності трьох базових взаємопов'язаних структурних елементів, серед яких інституційна, нормативно-правова, процедурна складова, а також визначено та розкрито функції цього механізму: організаційно-правова, регулятивна, правоохоронна, превентивна, правовідновлювальна, статистично-аналітична, інформаційно-просвітницька функції.

Здійснено характеристику системи суб'єктів владних повноважень у сфері запобігання та протидії дискримінації, а також проведено їхню класифікація за такими ланками: 1) суб'єкти владних повноважень з питань парламентського контролю у сфері протидії дискримінації; 2) суб'єкти владних повноважень з питань урядового контролю у сфері протидії дискримінації – Урядовий уповноважений з прав осіб з інвалідністю, Урядовий уповноважений з питань гендерної політики, Освітній омбудсмен України, Уповноважений із захисту державної мови; 3) суб'єкти владних повноважень з питань реалізації загальних повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері протидії дискримінації; 4) суб'єкти владних повноважень з питань реалізації спеціальних повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері протидії дискримінації; 5) суб'єкти владних повноважень місцевого рівнів у сфері протидії дискримінації.

Дисертантом виокремлено чотири рівні державної антидискримінаційної політики України, які розкриваються у відповідних стратегічних документах, серед них: перший рівень – напрям державної політики з розвитку громадянського суспільства та механізмів реалізації й захисту суб'єктивних

прав населення; другий рівень – напрям державної політики з розвитку сфери дотримання принципу недискримінації за окремими категоріями населення; третій рівень – напрям державної політики з регіонального розвитку, реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади; четвертий рівень – напрям державної політики з реформування правоохоронної сфери держави.

Другий розділ «Адміністративно-правовий механізм протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції» містить три підрозділи: 2.1. «Адміністративно-правове підґрунтя з питань протидії дискримінації органами публічної влади», 2.2. «Особливості реалізації адміністративно-правового статусу дільничних офіцерів поліції у сфері протидії дискримінації», 2.3. «Адміністративно-правові засади взаємодії дільничних офіцерів поліції з органами публічної влади та громадянами у сфері протидії дискримінації».

В другому розділі автором дисертації здійснено систематизацію адміністративного законодавства України з питань запобігання та протидії дискримінації у сфері поліцейської діяльності, що складається з п'яти блоків нормативно-правових актів, серед яких: загальний, компетентнісний, правозахисний, галузевий, експертно-аналітичний блок, а також міжнародно-правових актів в окреслених аспектах за трьома блоками – загальносоціальний, спеціальний, правоохоронний блоки.

У результаті проведених наукових пошуків, викладених в другому розділі дисертації визначено місце та роль Національної поліції України в процесах реалізації державної антидискримінаційної політики України із чіткою кореляцією з відповідними функціями державно-правового механізму забезпечення запобігання та протидії дискримінації в Україні. В означеному ракурсі розвинуто теоретико-правові підходи щодо розуміння сутності та специфіки реалізації адміністративно-правового статусу дільничних офіцерів поліції у сфері запобігання і протидії дискримінації. Він має певні суттєві особливості, зумовлених одночасним виконанням загального і спеціального

правового статусу працівника поліції та законодавчих приписів у сфері забезпечення прав особи, дотриманням принципу недискримінації у службовій діяльності, здійсненням заходів із недопущення заборони дискримінації на відповідній поліцейській дільниці

З'ясовано сутність та особливості взаємодії дільничних офіцерів поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними і юридичними особами різної форми власності, громадськими формуваннями та іншими суб'єктами у сфері запобігання та протидії дискримінації, що охоплює загальновідомчу, міжвідомчу, міжгалузеву, місцеву ланки та ланку публічно-приватного партнерства, а також наведено напрями та форми такої взаємодії.

Серед основних таких напрямів визначено: розроблення та здійснення узгоджених планів, заходів і дій, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення порушень, пов'язаних із дискримінаційними ознаками, захисту та відновлення порушених прав, свобод і законних інтересів особи; обмін відповідною оперативною інформацією, з'ясування обставин, причин і чинників, які сприяли порушенню принципів недискримінації, окреслення напрямів покращення ситуації щодо реалізації та захисту прав і свобод окремих категорій громадян на певній території; узагальнення підсумків спільної роботи, проведення колективних нарад, робочих зустрічей щодо формування інформаційно-аналітичних та інших необхідних матеріалів та ін.

Третій розділ «Шляхи розвитку адміністративно-правових засад протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції» містить два підрозділи: 3.1. «Міжнародно-правові стандарти щодо протидії дискримінації у сфері поліцейської діяльності», 3.2. «Напрями удосконалення адміністративно-правових засад протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції».

У третьому розділі автором аргументовано два напрями вдосконалення адміністративно-правових засад запобігання та протидії дискримінації дільничними офіцерами поліції. Перший напрям (зовнішній) – покращення ключових аспектів із забезпечення повного довиконання міжнародно-правових

зобов'язань і міжнародних договорів України у сфері реалізації та захисту прав людини, протидії дискримінаційним проявам у суспільстві, а також щодо продовження сталого реформування правоохоронної сфери, які викладені у низці вітчизняних стратегічних документів, планів їхньої реалізації та інших подібних документах; Другий напрям (внутрішній) – базований на міжнародно-правових стандартах з прав людини та провідних практик організації поліцейської діяльності, розвиток правового масиву з питань протидії дискримінації поліцією, зокрема дільничними офіцерами поліції.

Наведено достатнє обґрунтування, що Закон України «Про Національну поліцію» та Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції не відповідають загальноприйнятим міжнародно-правовим вимогам з питань запобігання та протидії дискримінації. З огляду на це, запропоновано у ст. 3, п. 5 ст. 7, п. 1 ст. 18, п. 1. ст. 23, п. 2 ст. ст. 29, ст. 49, ст. 51, ст. 57 Закону України «Про Національну поліцію» прописати положення, які у контексті конкретної правової норми стосуються питань реалізації державної антидискримінаційної політики України у межах повноважень системи органів МВС України. На думку автора, означені зміни дозволять узгодити приписи цього базового документа у сфері поліцейської діяльності з комплексом відповідних міжнародно-правових актів, прискорять процеси європейської інтеграції, а також дозволять дієво довиконати Стратегію розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р.

У підсумку кожного розділу та всієї дисертації, здобувач наводить висновки, які відповідають змісту проведеного наукового пошуку кожного розділу та дослідження загалом, які свідчать про пропорційне виконання поставлених наукових завдань та як результат – досягнення автором поставленої мети дослідження. При цьому сформульовані висновки і пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Результати дисертації Башука О.Р. на тему: «Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні» мають всі тенденції щодо надання рекомендацій до їхнього використання, при нормотворчості, в подальших наукових пошуках, освітньому процесі закладів вищої освіти, а також при підготовці наукових публікацій та монографічних досліджень у сфері публічного адміністрування боротьби з дискримінацією органами поліції.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Позитивно оцінюючи отриманні О. Р. Башуком результати здійсненого ним дослідження, підкреслюючи їхню наукову та практичну цінність, необхідно звернути увагу на деякі дискусійні питання, зокрема:

1. Зміст окремих підрозділів дисертації виглядає переобтяженим через наведення загальновідомої інформації, яка має опосередковане значення для розв'язання відповідних наукових завдань, зокрема у підрозділі 1.3 «Сучасний стан антидискримінаційної політики України в умовах трансформації правоохоронної функції держави» та підрозділі 3.1. «Міжнародно-правові стандарти щодо протидії дискримінації у сфері поліцейської діяльності». Автором наводиться значна за обсягом характеристика нормативно-правових актів, зокрема Стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року, Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року, а також окремих міжнародно-правових актів з питань протидії дискримінації.

2. У підрозділі 2.2. «Особливості реалізації адміністративно-правового статусу дільничних офіцерів поліції у сфері протидії дискримінації» одним із ключових напрямів протидії дискримінації вказана індивідуально-превентивна робота дільничних офіцерів поліції, що реалізують здебільшого у двох формах: безпосередньо й через інших суб'єктів профілактики. Дисертанту

варто було звернутися не лише до розгляду відповідної нормативно-правової бази, але й більш детально охарактеризувати практичну важливу роль у цих питаннях шефів-наставників, громадських вихователів, керівників організацій та відомств, членів громадських формувань з підтримання правопорядку.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць О.Р. Бащука фактів порушення академічної доброчесності (плагіату чи фальсифікації) не виявлено. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Бащука О.Р. на тему: «Адміністративно-правові засади протидії проявів дискримінації дільничними офіцерами поліції в Україні» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року, № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор Бащук Олег Романович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент —
доцент кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Олексій ДРОЗД

